

Zbigniew Jędrkiewicz

"My i historia. Kościoły i parafie dekanatu pw. Ducha Świętego w Suwałkach", Wojciech Guzewicz, Ełk 2014; "Pisz i okolice. Studium historyczne kościołów i parafii dekanatu piskiego", Wojciech Guzewicz, Ełk 2014" ... : [recenzja]

Civitas et Lex nr 2 (6), 95-99

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RECENZJE / REVIEWS**ZBIGNIEW JĘDRKIEWICZ**

KS. WOJCIECH GUZEWICZ, *MY I HISTORIA. KOŚCIOŁY I PARAFIE DEKANATU PW. DUCHA ŚWIĘTEGO W SUWAŁKACH*, ELK 2014, SS. 99; TENŻE, *PISZ I OKOLICE. STUDIUM HISTORYCZNE KOŚCIOŁÓW I PARAFII DEKANATU PISKIEGO*, ELK 2014, SS. 108 [WSPÓŁAUT.]; TENŻE, *NASZE KORZENIE. KOŚCIOŁY I PARAFIE DEKANATU PW. ŚW. BENEDYKTA I ROMUALDA W SUWAŁKACH*, ELK 2012, SS. 103 [WSPÓŁAUT.]; TENŻE, *PRZESZŁOŚĆ I TERAŻNIEJSZOŚĆ KOŚCIOŁÓW I PARAFII DEKANATU PW. ŚW. ANTONIEGO PADEWSKIEGO W BIAŁEJ PISKIEJ*, ELK 2012, SS. 112; TENŻE, *DZIEDZICTWO WIARY. PARAFIE I KOŚCIOŁY DEKANATU GOŁDAPSKIEGO PW. NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY MATKI KOŚCIOŁA*, ELK 2011, SS. 102 [WSPÓŁAUT.]; TENŻE, *DZIEJE PARAFII I KOŚCIOŁÓW DEKANATU OLECKIEGO PW. NIEPOKALANEGO PO CZĘCIA NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY*, ELK 2011, SS. 94; TENŻE, *LIPSK I OKOLICE. STUDIUM HISTORYCZNE PARAFII DEKANATU LIPSKIEGO*, ELK 2009, SS. 90; TENŻE, *KOŚCIOŁY I PARAFIE ZIEMI ELCKIEJ*, ELK 2008, SS. 192.

Nieprzypadkowo wszystkie wymienione książki zostały połączone w jednej recenzji. Łączy je bowiem wiele kwestii: poczynając od autora poprzez podejmowaną problematykę, a na metodzie pisania kończąc.

Autorem książki jest ks. Wojciech Guzewicz (niektóre pisał przy współpracy innych – o czym nieco później), absolwent Wyższego Seminarium Duchownego w Elku i Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego im. Jana Pawła II; doktorat (2001), habilitacja (2007), prof. nauk humanistycznych (2013); pracownik naukowo-dydaktyczny UKSW (2003–2006), Wyższego Seminarium Duchownego w Elku (od 2001–) i UWM (od 2008 prof. nadzwyczajny w Instytucie Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Wydziału Humanistycznego, a od 2013 r. kierownik katedry administracji na Wydziale Studiów Technicznych i Społecznych w Elku); autor ponad 550 publikacji, w tym 60 pozycji książkowych i ok. 150 artykułów naukowych; dyrektor Archiwum Diecezjalnego w Elku (2001–2014); redaktor naczelny czasopisma naukowego „Civitas et Lex”, „Elckich Studiów Teologicznych” i „Studiów Elckich”, współredaktor pism „Elk i my” oraz „Martyria”; członek rad naukowych wielu czasopism naukowych

(np. „Zeszytów Naukowych”, „Cultura Christiana”, „Episteme”); członek m.in. Mazurskiego Towarzystwa Naukowego, Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych w Polsce oraz Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Rożyńskiej; członek komitetów organizacyjnych wielu sympozjów, konferencji i kongresów naukowych (także międzynarodowych), przewodniczący ok. 35 takich spotkań; w przeszłości pracował przez kilka lat m.in. w diecezji w Würzburgu i Limburgu (w Niemczech), w Sądzie Biskupim i Kurii Biskupiej w Elku.

Badania naukowe ks. Wojciecha Guzewicza koncentrują się głównie na takich zagadnieniach, jak: administracja i ustrój Kościoła rzymskokatolickiego; historia mediów ze szczególnym uwzględnieniem prasy w Polsce północno-wschodniej; kwestia społeczna, a zwłaszcza organizacje społeczne, prawa człowieka, polityka społeczna w ujęciu historycznym; historia Kościoła powszechnego, jak i partykularnego – ten drugi aspekt odnosi się zwłaszcza do Kościoła sejneńskiego, czyli augustowskiego, Kościoła łomżyńskiego oraz Kościoła elckiego; badania związane z regionem Mazur, Kurpiowszczyzny, Suwalszczyzny, Augustowszczyzny oraz Sejneńszczyzny; biografistyka oraz bibliografia. Ponadto uprawia eseistykę oraz twórczość poetycką: wydał trzy tomy wierszy, napisał również słowa kolęd i pastorałek, do których muzykę skomponowała prof. Marietta Kruzel-Sosnowska (płyta ukazała się w grudniu 2011 r.). Jest także autorem wielu tłumaczeń i tekstów w języku niemieckim (m.in. opublikował trzy tomy kazań na niedziele i święta, przeznaczonych głównie dla księży przybywających do Niemiec z posługą duszpasterską).

Problematyka wymienionych książek skupia się na dziejach kościołów i parafii w diecezji elckiej. Charakterystyczne jest przy tym to, iż zostały omówione w układzie dekanalnym. Zdecydowały o tym – jak się wydaje – względy praktyczne, wynikające z uwarunkowań redakcyjnych i kompozycyjnych. Wyraz „dekanat” wywodzi się z łacińskiego słowa oznaczającego „dziesięć”. Jest nazwą rejonu, w którym działa dziesięć parafii. Taką jednostkę tworzy się w Kościele katolickim oraz prawosławnym, a przyświecają temu cele administracyjne. Dziekan, będący zwierzchnikiem takiego rejonu, podlega biskupowi diecezjalnemu i zgodnie z jego wytycznymi wizytuje parafie w dekanacie. To bardzo stara funkcja, wywodząca się z wczesnego średniowiecza (VI w.), stąd jej charakter opisuje kościelne prawo powszechne i partykularne. Naturalnie liczba „dziesięć” niekiedy pozostaje wartością umowną, zwykle oznacza „kilka”, a czasami „kilkanaście” parafii. Zmienia się przecież liczebność wiernych, a z tym wiąże się skala i charakter zadań duszpasterskich. W każdym razie kilkanaście czy nawet kilka parafii to już materiał na książkę zachowującą pewną harmonię pomiędzy treścią a formą.

Książki zostały napisane według sprawdzonego schematu. Kręgosłupem całej konstrukcji uczyniono historię każdej kolejnej parafii (okoliczności powstania, organizacja, rozwój itp.). Z parafią ściśle powiązано dzieje świątyń – niektóre z nich liczą setki lat i są ważnymi zabytkami architektonicznymi, inne powstały po wojnie, jeszcze inne (kaplice) mieszczą się w obiektach prowizorycznych lub zaadaptowanych. Każdy parafialny budynek sakralny został opisany z użyciem terminologii architektonicznej stosowanej przy planowaniu

kościół. Nagromadzenie słownictwa specjalistycznego mogło utrudniać laikom zrozumienie tekstu, dlatego pomocą służy zamieszczony w niektórych przynajmniej książkach słowniczek terminów fachowych. Ponadto poszczególne opracowania zawierają informacje o lokalnych cmentarzach oraz różnych pomnikach o charakterze religijnym (często zabytkowych), bardzo szczegółowe opisy plebanii (zaplecza socjalnego parafii), wykazy miejscowości lub ulic przynależnych do parafii, zestawienia dotychczasowych proboszczów, informacje o wikariuszach oraz innych duchownych działających w parafiach. Dowiadujemy się też o ulokowanych tam zakonach (jeśli istnieją) oraz osobach powołanych, wywodzących się z omawianych wspólnot.

1. Książka pt. *My i historia...* to opracowanie o kościołach i parafiach dekanatu Ducha Świętego w Suwałkach. W skład tego dekanatu wchodzi obecnie siedem parafii: pw. św. Maksymiliana Marii Kolbego w Gawrych Rudzie, pw. Trójcy Przenajświętszej w Raczkach, pw. św. Wojciecha Biskupa i Męczennika w Suwałkach, pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Suwałkach, pw. bł. Anieli Salawy w Suwałkach, pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Wigrach oraz pw. Matki Bożej Częstochowskiej w Żylinach. Projekt okładki oraz ilustracje do książki wykonał ks. Łukasz Guzowski, tegoroczny (2015) neoprezbiter Kościoła ełckiego.

2. Książka *Pisz i okolice...* została napisana wspólnie z p. dr. Ryszardem Skawińskim. Jest on także odpowiedzialny za adiustację i korektę prawie wszystkich dzieł ks. Wojciecha Guzewicza. Z kolei p. Marek Kuryłowicz z Piszca zajmuje się w książkach profesora grafiką, ilustracjami oraz okładkami i czyni to – dodajmy – w sposób niezwykle profesjonalny. Książka o Piszcu jest opowieścią o dziejach i współczesności dziesięciu parafii z tegoż dekanatu, tj.: pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Jezach, pw. Matki Bożej Gietrzwałdzkiej w Kociołku Szlacheckim, pw. św. Jana Chrzciciela w Piszcu, pw. św. Józefa w Piszcu, pw. Matki Boskiej Ostrobramskiej, czyli Matki Miłosierdzia w Piszcu, pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Piszcu, pw. Matki Bożej Miłosierdzia Ostrobramskiej w Rucianem-Nidzie, pw. Trójcy Przenajświętszej w Rucianem-Nidzie, pw. Matki Bożej Częstochowskiej w Turośli oraz pw. św. Maksymiliana Marii Kolbego w Wiartlu.

3. *Nasze korzenie...* to opracowanie dotyczące dziejów parafii i kościołów dekanatu pw. św. Benedykta i Romualda w Suwałkach, w skład którego wchodzi obecnie siedem parafii: pw. Ducha Świętego w Kaletniku, pw. św. Aleksandra w Suwałkach, pw. Chrystusa Króla w Suwałkach, pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Suwałkach, pw. św. Kazimierza w Suwałkach, pw. Bożego Ciała w Suwałkach oraz pw. św. Brata Alberta w Suwałkach. Książkę tę ks. Wojciech Guzewicz napisał wraz z Łukaszem Maćkunem, obecnie klerykiem Wyższego Seminarium Duchownego w Ełku.

4. Książkę pt. *Przeszłość i teraźniejszość kościołów i parafii dekanatu pw. św. Antoniego Padewskiego w Białej Piskiej* autor poświęcił parafiom: w Białej Piskiej (pw. św. Andrzeja Boboli), Drygałach (pw. Matki Bożej Częstochowskiej), Kumielsku (pw. Narodzenia NMP), Okartowie (pw. Niepokalanego Serca NMP),

Orzyszu (pw. Matki Bożej Szkaplerznej i Najświętszego Serca Pana Jezusa), Rożyńsku Wielkim (pw. św. Szczepana) oraz Skarżynie (pw. Chrystusa Króla).

5. Opracowanie pt. *Dziedzictwo wiary...* dotyczy dekanatu pw. Najświętszej Maryi Panny Matki Kościoła w Gołdapi. W jego skład wchodzi obecnie siedem parafii: pw. św. Antoniego Padewskiego w Baniach Mazurskich, pw. NMP Matki Kościoła w Gołdapi, pw. św. Leona i św. Bonifacego w Gołdapi, pw. św. Józefa Robotnika w Gołdapi, pw. św. Antoniego Padewskiego w Górnym, pw. Matki Bożej Różańcowej w Grabowie i pw. Narodzenia NMP w Żabinie. Książkę tę ks. Wojciech Guzewicz napisał wraz z ks. Konradem Sękiem, tegorocznym neoprezbiterem (2015).

6. *Dzieje parafii i kościołów dekanatu oleckiego pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny* to książka poświęcona parafiom: pw. Matki Bożej Częstochowskiej w Cichach, pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Judzikach, pw. św. Jana Chrzciciela w Kowalach Oleckich, pw. Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski w Olecku, pw. Świętej Rodziny w Olecku, pw. Matki Bożej Różańcowej w Szarejkach oraz pw. Matki Bożej Szkaplerznej w Świętajnie.

7. *Lipsk i okolice...* to książka o parafiach skupionych wokół dekanatu lipskiego, utworzonego na mocy dekretu bp. Edwarda Eugeniusza Samsela 16 października 2002 r. i poświęconego błogosławionym męczennicom: Mariannie Biernackiej i s. Julii Sergii Rapiej. W skład tego dekanatu wchodzi sześć parafii: pw. św. Mateusza Apostoła w Jaminach, pw. Zwiastowania NMP w Krasnymborze, pw. Matki Bożej Anielskiej w Lipsku, pw. św. Marii Magdaleny w Mikaszówce, pw. Przemienienia Pańskiego w Rygałówce i pw. św. Jakuba Apostoła w Sztabinie.

8. Książka pt. *Kościoły i parafie ziemi elckiej* to pierwsze opracowanie (w porządku chronologicznym) o parafiach i kościołach diecezji elckiej autorstwa ks. Guzewicza. Została wydana w 2008 r. i dotyczy 25 parafii zogniskowanych w trzech dekanatach elckich: Świętej Rodziny (parafie: Elk – św. Jana Apostoła i Ewangelisty, Elk – Najświętszego Serca Pana Jezusa, Elk – bł. Karoliny Kózkówny, Elk – św. Tomasza Apostoła, Grabnik, Klusy, Stare Juchy, Straduny), Miłosierdzia Bożego (parafie: Chelchy, Elk – Chrystusa Sługi, Elk – NMP Królowej Apostołów, Elk – Opatrzności Bożej, Kalinowo, Pisanica i Prawdźiska), Matki Bożej Fatimskiej (parafie: Bajtkowo, Elk – św. Rafała Kalinowskiego, Elk – św. Wojciecha Biskupa i Męczennika, Elk – Ducha Świętego, Nowa Wieś Elcka, Prostki i Regielnica), części dekanatu Rajgród (parafie: Borzymy i Wiśniowo Elckie) oraz części dekanatu Biała Piska (parafia Rożyńsk Wielki).

W podsumowaniu należy stwierdzić, iż wszystkie przedstawione tu książki stanowią istotne źródło do poznania historii Kościoła na terenach Mazur, Suwalszczyzny i Augustowszczyzny. Bez ich znajomości trudno wyobrazić sobie powstawanie rozpraw naukowych na temat poszczególnych miejscowości czy parafii z terenu diecezji elckiej. Szkoda tylko, że dzieło to jest jeszcze niedokończone. W diecezji elckiej znajduje się bowiem 21 dekanatów i ponad 150 parafii. Ks. Wojciech Guzewicz zdołał opracować do tej pory tylko część z tej liczby (10 dekanatów i ok. 70 parafii). Pozostała część czeka jeszcze na opracowanie i upublicznienie. Nie jest to jednak sprawa łatwa ani prosta. Wy-

maga benedyktyńskiej pracy (każda książka to tysiące precyzyjnych informacji z różnych dziedzin naukowych – np. administracji, historii Kościoła, historii sztuki, socjologii, regionalizmu, kulturoznawstwa itp.) oraz sporych nakładów finansowych, które autor ponosi osobiście.

Dlaczego warto polecić te książki czytelnikom? Po pierwsze dlatego, że przyczyniają się nie tylko do ukazania dziejów poszczególnych parafii, ale też wielkiej roli Kościoła rzymskokatolickiego, jaką odegrał na tych terenach, począwszy od XV i XVI w. Opracowania te skierowane są przede wszystkim do mieszkańców parafii poszczególnych dekanatów, ale także do tych, którzy interesują się problematyką historyczną, społeczną, kulturalną i religijną tej ziemi. W sposób szczególny treści zawarte w tych opracowaniach mogą zainteresować gości przybywających na te tereny w celach rekreacyjnych i wypoczynkowych. Prace te w jakimś stopniu upamiętniają najważniejsze wydarzenia z przeszłości opisywanych parafii i są hołdem złożonym Bogu, a także podziękowaniem osobom zaangażowanym w życie parafialne. Wreszcie mieszkańcy parafii opisywanych dekanatów mogą spojrzeć raz jeszcze na kształtowanie się wspólnoty swoich miejscowości, gmin i powiatu poprzez życie wspólnot parafialnych – starsi uzyskają okazję do wspomnień, młodszy będą mogli zobaczyć losy swoich rodzin w perspektywie historycznej, społecznej, kulturalnej i religijnej tej ziemi. Właśnie takie są to książki: łączą w sobie treści religijne, historyczne i społeczne, a jednocześnie są pracami z zakresu regionalizmu.

Tkwi w pracach ks. Wojciecha Guzewicza jeszcze jeden walor, o którym wspominał dr Ryszard Skawiński w „Studiach Elckich” z 2009 r. (s. 394–395) – walor katechetyczny. „Mówiąc o sprawach zwyczajnych i codziennych, autor rzuca światło na ten aspekt świętości Kościoła, który za rzadko bywa eksponowany, a przecież pozostaje tak istotny: świętość wiernego trwania, codziennej służby, podnoszenia się z niepowodzeń i klęsk”. W pracach ks. Wojciecha Guzewicza dostrzec można przede wszystkim rękę i serce księdza, który potrafi znaleźć w każdej sytuacji okazję do dobrego słowa i godziwej nauki moralnej. Można żywić nadzieję, iż prace te nie tylko ocalą od zapomnienia znaczące, choć lokalne wydarzenia historyczne, ale trafią do serc czytelników, choćby przybyli w te strony wyłącznie w celach turystycznych.